

Byla C-748/23 [*Gekus*]ⁱ

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. gruodžio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sąd Najwyższy (Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. spalio 20 d.

Ieškovė:

C. Limited

Atsakovas:

M. S.

Pagrindinės bylos dalykas

Procedūra byloje dėl mokėjimo – Tarpinė procedūra – Prašymas ištirti, ar *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjas atitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu – Kriterijai, kuriais remiantis pripažįstama, kad nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai netenkinami – Kolegijos, kuri turi atlikti *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjo nešališkumo vertinimą, sudėtis

ⁱ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad jau pačios paskyrimo į teisėjo pareigas aplinkybės gali rodyti, jog teisėjas neatitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, jei dėl jų buvo sudarytas teismas, pažeidžiantis asmens teisę kreiptis į teismą, arba kad šių reikalavimų neatitikimą lemia teisėjo pasyvus pritarimas (sprendimo priėmimas) jo paskyrimo į teisėjo pareigas procedūros pažeidimams, dėl kurių buvo sudarytas teismas, pažeidžiantis asmens teisę kreiptis į teismą?
2. Ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad bylos dėl vadinamojo Aukščiausiojo Teismo teisėjo nešališkumo vertinimo negali nagrinėti teisėjai, kurių dalyvavimas – dėl jų paskyrimo į *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjo pareigas *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teisėjų taryba), sudarytos *Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* (2017 m. gruodžio 8 d. Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teisėjų tarybos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai) (*Dz. U.*, 2018, 3 pozicija) nustatyta tvarka, teikimu – pažeidžia asmens teisę kreiptis į teismą?
3. Jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) privalo suformuoti teismo kolegiją bylai dėl vadinamojo nešališkumo vertinimo tokiems teisėjams nedalyvaujant, kraštutiniu atveju netaikyti nacionalinės teisės nuostatos, numatančios penkių teisėjų kolegiją tokiose bylose, ir prašymą nagrinėti nacionalinėje teisėje numatytoje kitoje kolegijoje tokiems teisėjams nedalyvaujant?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa

Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (2017 m. gruodžio 8 d. Aukščiausiojo Teismo įstatymas) (suvestinė redakcija, *Dz. U.*, 2023, 1093 pozicija, su vėlesniais pakeitimais; toliau – Aukščiausiojo Teismo įstatymas) 29 straipsnis

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Pagrindinėje byloje ginčas kilo tarp Airijos bendrovės ir Airijos piliečio. Jis susijęs su šalių pareigomis ir atsakomybe už Lenkijos teritorijoje įvykdytus teisinius veiksmus. Galutinis antrosios instancijos teismo sprendimas šioje byloje turi būti vykdomas Airijoje, bet atsakovas kreipėsi į Airijos teismą su prašymu atsisakyti sprendimo vykdymo dėl to, kad buvo pažeista jo teisė kreiptis į teismą, nes nagrinėjant bylą dalyvavo teisingumo ministro deleguotas teisėjas.
- 2 Ieškovė pateikė prašymą atlikti *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjo J. G. nešališkumo ir nepriklausomumo vertinimą. Ieškovė nurodė šias nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų neatitikimo aplinkybes. Pirma, teisėjo J. G. kandidatūra Lenkijos Respublikos prezidentui buvo pateikta prašant paskirti jį Aukščiausiojo Teismo teisėju Nacionalinės teisėjų tarybos (toliau – NTT), sudarytos po neseniai įvykdytos teismų reformos, teikimu. Antra, teisėjas J. G. pasirašė *Izba Cywilna Sądów Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegija) pareiškimą, pagal kurį 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, netaikomas Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegijos teisėjams, paskirtiems į pareigas pagal naujos sudėties NTT teikimą. Trečia, ieškovė nurodė atsakovo pagrindinėje byloje M. S. pareiškimą, iš kurio matyti, jog atsakovas siekia, kad Airijos teismuose būtų atsisakyta pripažinti pagrindinėje byloje priimtus Lenkijos teismo sprendimus vykdytiniais, teigdamas, jog buvo pažeista jo teisė į tai, kad bylą išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nešališkas ir nepriklausomas teismas.
- 3 Nagrinėti ieškovės prašymą atlikti vertinimą atsitiktine tvarka buvo atrinkta Aukščiausiojo Teismo penkių teisėjų kolegija. 2023 m. spalio 20 d. uždarame posėdyje Aukščiausiasis Teismas, sudarytas iš vieno teisėjo pranešėjo (kuris taip pat yra penkių teisėjų kolegijos pirmininkas), išreiškė abejonių dėl prašymo atlikti vertinimą priimtimumo (dėl kurio sprendžia vienas teisėjas) ir dėl kolegijos, kuriai galėtų tekti išnagrinėti prašymą atlikti vertinimą, sudėties ir pateikė nutarties rezoliucinėje dalyje išdėstytus prejudicinius klausimus.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 4 Ieškovės teigimu, tuo atveju, jei Aukščiausiasis Teismas, dalyvaujant teisėjui J. G., priimtų atsakovui nepalankų sprendimą, pastarasis toliau bandys užkirsti kelią Lenkijos teismų sprendimų vykdymui.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 5 Teisės klausimas, iškeltas prejudiciniu klausimu, taip pat pagrindinėje byloje vykstanti tarpinė procedūra, t. y. procedūra dėl nešališkumo ir nepriklausomumo vertinimo, turi Sąjungos bylos pobūdį. Pirma, laikoma, kad nuostatų, reglamentuojančių vertinimo bylos nagrinėjimą, turinys buvo Lenkijos ir Europos

Komisijos atstovų derybų objektas. Todėl būtina, kad Teisingumo Teismas pateiktų aiškinimo gaires, kurios leistų Aukščiausiajam Teismui patikrinti, ar Lenkijos teisės aktų leidėjo veiksmų poveikis atitinka Sąjungos teisės normas, susijusias su teise kreiptis į teismą. Antra, tokį pobūdį rodo tai, kad pagrindinėje byloje ginčas kilo tarp Airijos bendrovės ir Airijos piliečio, o teismo sprendimas taip pat turi būti vykdomas šioje šalyje. Vis dėlto ginčas susijęs su šalių įsipareigojimais ir atsakomybe už teisinius veiksmus, atlikus Lenkijos Respublikos teritorijoje. Trečia, 2023 m. kovo 15 d. nutartimi (*Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas*, C-326/23) Aukščiausiasis Teismas jau pateikė prejudicinį klausimą dėl Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo vertinimo byloje. Vis dėlto dabartinės sudėties Aukščiausiasis Teismas pažymi, kad šį klausimą pateikė Aukščiausiasis Teismas, sudarytas iš vieno teisėjo, panašiam vertinimo procedūros etape, kaip ir šioje byloje (posėdis dėl prašymo atlikti vertinimą galimo atmetimo), tokios sudėties, kuri patenka į sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų – Civilinių bylų, Baudžiamųjų bylų ir Darbo ir socialinio draudimo bylų – 2020 m. sausio 23 d. nutarimo (toliau – trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas) taikymo sritį.

- 6 Pirmiau nurodytas nutarimas yra nacionalinio teismo sprendimas, nurodytas 2022 m. gegužės 12 d. Sprendime *W.J. (Išlaikymo kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimas)* (C-644/20, EU:C:2022:371) ir 2022 m. kovo 29 d. Sprendime *Getin Noble Bank* (C-132/20, EU:C:2022:235). Iš šio nutarimo rezoliucinės dalies matyti, kad „į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sudėtį įeinantys teisėjai nėra nepriklausomi ir nešališki, o teismas anksčiau nebuvo įsteigtas pagal įstatymą, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa“. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad šio nutarimo padariniai 2020 m. balandžio 20 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimu nebuvo panaikinti, tai patvirtinta ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. Iš tiesų Konstitucinis Teismas neturi kompetencijos konstatuoti Aukščiausiojo Teismo sprendimų prieštaravimo Konstitucijai. Todėl nuomonė, kad trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas neegzistuoja, yra neteisinga.
- 7 Pirmasis klausimas yra svarbus ieškovės prašymo atlikti vertinimą patenkinimui. Ieškovė įžvelgia nešališkumo ir nepriklausomumo standarto pažeidimą Aukščiausiojo Teismo teisėjo J. G. paskyrimo į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas aplinkybėse. Pagal Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 10 dalį tokiu pagrindu grindžiamas prašymas yra atmestinas. Priklausomai nuo Teisingumo Teismo atsakymo, ieškovės prašymas atlikti vertinimą bus atmestas arba perduotas nagrinėti iš esmės. Tai priklauso nuo to, ar nacionalinės teisės nuostatų, kuriomis tariamai siekiama įgyvendinti Teisingumo Teismo (ir netiesiogiai Europos Žmogaus Teisių Teismo) sprendimus, aiškinimas turi atitikti Sąjungos teisę, ar jų turėtų būti nepaisoma. Iš tiesų šioje byloje taikomos Aukščiausiojo Teismo įstatymo nuostatos užkerta kelią galimybei įgyvendinti Teisingumo Teismo sprendimus tokiu būdu, kuris atitiktų ESS 19 straipsnio ir Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio reikalavimus.

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad sisteminė teisėjų nešališkumo ir nepriklausomumo problema Lenkijos teisės sistemoje iškilo suformavus naujos sudėties NTT taip, kad ji tapo priklausoma nuo politinės valdžios. Todėl trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarime pripažįstama, kad „teisėjui, paskirtam dalyvaujant ydingai sukurta ir ydingai veikiančiai [NTT], nepriklausomumo prezumpcija netaikoma“.
- 9 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje taikant vertinimo proceso taisyklės susiformavo dvi jurisprudencijos kryptys. Pagal siaurąjį Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio aiškinimą prašyme dėl vertinimo atlikimo turi būti nurodytos su teisėjo paskyrimu ir jo elgesiu po paskyrimo susijusios aplinkybės (su įrodymais), kurios leistų daryti prielaidą, kad konkrečiu atveju nesilaikoma nepriklausomumo ir nešališkumo standarto, taip pat nepriklausomumo ir nešališkumo standarto pažeidimo įtaka konkrečios bylos baigčiai, atsižvelgiant į jos pobūdį. Šioje jurisprudencijoje paaiškinama, kad Aukščiausiojo Teismo įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje ir kitur nustatyto teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo tyrimo instituto tikslas yra ne sudaryti galimybę kvestionuoti įstatymų leidėjo nustatytą teisėjų skyrimo sistemą, bet įvertinti individualias konkrečios teisėjo paskyrimo aplinkybes ir jo elgesį po paskyrimo, tokį vertinimą atliekant konkrečios bylos kontekste.
- 10 Pirmiau nurodytą jurisprudencijos kryptį suformavo tiek iš vieno teisėjo (teisėjo pranešėjo) sudarytas Aukščiausiasis Teismas, tiek kolegijos, kurias sudarė asmenys, paskirti Aukščiausiojo Teismo teisėjais, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas. Šių kolegijų priimti sprendimai turi vieną skirtumą: Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos vertinimo bylas pripažįsta įstatyminiu *superfluum*, nes dar prieš įtraukiant šį procesą į Lenkijos teisės sistemą pagal galiojančias procesines taisykles šalys galėjo reikalauti nušalinti teisėją, jei egzistavo tokia aplinkybė, kuri galėjo sukelti pagrįstų abejonių dėl teisėjo nešališkumo atitinkamoje byloje (*Kodeks postępowania cywilnego* (KPC) (Civilinio proceso kodeksas (CPK)) 49 straipsnio 1 dalis, *Kodeks postępowania karnego* (KPK) (Baudžiamasis kodeksas (BK)) 41 straipsnio 1 dalis).
- 11 Vis dėlto Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje yra ir visiškai kitokia kryptis, suformuota tose vertinimo bylose, kuriose iš visų Aukščiausiojo Teismo teisėjų atsiktine tvarka buvo suformuota kolegija, kuriai netaikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas. Šiose bylose teisėjai, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas ir su kuriais buvo susijęs prašymas atlikti vertinimą, buvo nušalinti nuo pagrindinės bylos nagrinėjimo dėl to, kad pagal trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimą Aukščiausiojo Teismo teisėjas, paskirtas naujos sudėties NTT teikimu, neatitinka minimalaus nešališkumo standarto.
- 12 Šioje jurisprudencijoje Aukščiausiasis Teismas taip pat išaiškino, kad 2021 m. liepos 14 d., 2021 m. lapkričio 24 d. ir 2022 m. kovo 10 d. Konstitucinio Teismo sprendimai nėra privalomi. Dėl šių sprendimų teisės aktai netampa negaliojantys,

todėl jie nėra privalomi nepriklausomiems teismams, visų pirma Aukščiausiajam Teismui. Be to, šie Konstitucinio Teismo sprendimai turi būti netaikomi kaip prieštaraujantys Europos Sąjungos teisės viršenybės principui (2022 m. vasario 22 d. Teisingumo Teismo sprendimas *RS (Konstitucinio teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, visų pirma 77 punktą).

- 13 Šiuo klausimu Aukščiausiasis Teismas taip pat remiasi Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, suformuota 2021 m. liepos 22 d. Sprendime *Reczkowicz prieš Lenkiją*, peticija Nr. 43447/19, ECHR:2021:0722; 2021 m. lapkričio 8 d. Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 49868/19 ir Nr. 57511/19, ECHR:2021:1108, ir 2022 m. vasario 3 d. Sprendime *Advance Pharma sp. z o.o. prieš Lenkiją*, peticija Nr. 1469/20. Aukščiausiojo Teismo nuomone, šie sprendimai suteikia pagrindą teigti, jog Aukščiausiojo Teismo teisėjas, paskirtas pagal naują procedūrą, turėtų būti nušalintas nuo bylos nagrinėjimo, neatsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes.
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, jog vertinant asmens teisės kreiptis į teismą laikymąsi atsižvelgiama į tai, ar sprendimų dėl paskyrimo materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės yra tokios, kad subjektams negalėtų kilti jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkamiems teisėjams po jų paskyrimo nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl šių teisėjų neutralumo, kai susikerta interesai (Teisingumo Teismo sprendimai: 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A.K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylą kolegijos nepriklausomumas)*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 134 punktą; 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *A.B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)*, C-824/18, EU:C:2021:153, 123 punktą; 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)*, C-791/19, EU:C:2021:596, 98 punktą; 2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *W. Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)*, C-487/19, EU:C:2021:798, 148 punktą).
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pripažįsta, kad iš 2008 m. liepos 1 d. Sprendimo *Chronopost ir La Poste / UFEX ir kt.*, C-341/06 P ir C-342/06 P, EU:C:2008:375 341/06, 46 ir 48 punktų ir 2020 m. kovo 26 d. Sprendimo *Simpson / Taryba ir HG / Komisija*, C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 57 punkto kyla pareiga išnagrinėti ir teisėjo paskyrimo aplinkybes. Kiekvieno teismo pareiga patikrinti, ar pagal savo sudėtį jis yra teismas, užtikrinantis teisingą bylos nagrinėjimą, taip pat patvirtinta 2022 m. kovo 24 d. Sprendimo *Wagenknecht / Komisija*, C-130/21 P, EU:C:2022:226, 15 punkte ir 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Euro Box Promotion ir kt.*, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19, EU:C:2021:1034, 206 punkte.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 5 dalį galima – ir reikia – aiškinti taip, kad būtų įgyvendintas pirmiau nurodytas Konvencijos ir Sąjungos standartas. Tai reiškia, kad šioje nuostatoje nustatytos teisėjo „paskyrimo aplinkybės“ nagrinėjamoje byloje rodo, jog teisėjo J. G. paskyrimo į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas

procedūroje buvo padarytas šiurkštus teisės pažeidimas, t. y. naujos sudėties NTT „sąmoningai ir tyčia“ nepaisė, o Lenkijos Respublikos prezidentas sustabdė 2018 m. rugpjūčio 28 d. Nutarimo Nr. 330/18, kurį 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartimi patvirtino *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas), vykdymą, taip užkirsdami kelią šiam teismui patikrinti šio nutarimo teisėtumą. O „teisėjo elgesio po paskyrimo aplinkybės“ sudaro neigiamo paskyrimo procedūros teisingumo vertinimo (pasyvaus pritarimo) nebuvimas, nepaisant pirmiau nurodytos nacionalinės, Sąjungos ir tarptautinės jurisprudencijos.

- 17 Šiomis aplinkybėmis, dabartinės sudėties Aukščiausiojo Teismo nuomone, Teisingumo Teismui būtina išaiškinti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisės kreiptis į teismą ir veiksmingą teisminę gynybą standartą, vertinant teisėjo nešališkumą ir nepriklausomumą draudžiama atsižvelgti į teisėjo paskyrimo aplinkybes, kai pačios paskyrimo aplinkybės yra tokios, kad atitinkamo asmens dalyvavimas nagrinėjant bylą pažeistų asmens teisę kreiptis į teismą, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį.
- 18 Jeigu aiškinant ESS 19 straipsnį ir Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį būtų daroma išvada, kad teisėjo paskyrimo procedūros trūkumas pats savaime yra pakankamas pagrindas kvestionuoti teisėjo nepriklausomumą ir nešališkumą konkrečioje byloje (ir bet kurioje kitoje byloje), būtina užtikrinti, kad prašymą dėl vertinimo nagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Šioje byloje prašymui dėl vertinimo nagrinėti atsitiktine tvarka suformuotą kolegiją sudaro du Aukščiausiojo Teismo teisėjai ir trys teisėjai, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas. Vienas iš pastarųjų teisėjų, M. S., jau buvo nušalintas nuo kitos bylos nagrinėjimo pagal tą pačią vertinimo procedūrą, kaip ir šioje byloje (2023 m. spalio 19 d. Aukščiausiojo Teismo nutartis), nes buvo atsižvelgta į jo paskyrimo aplinkybes. O teisėjai R. S. ir R. D. yra nušalinami nuo bylų, kuriose nėra atliekamas vertinimas, nagrinėjimo, jei prašymą dėl jų nušalinimo pateikia šalis ir jam nagrinėti atsitiktine tvarka paskiriamas teismas, sudarytas iš Aukščiausiojo Teismo teisėjo, kuriam netaikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas. Todėl šioje byloje Aukščiausiojo Teismo kolegijoje, kuri nagrinėtų prašymą dėl vertinimo, yra asmenys, dėl kurių buvo priimtas sprendimuose *W. J. (Išlaikymo kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimas)* ir *Getin Noble Bank* nurodytas nacionalinio teismo sprendimas.
- 19 Pagal Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 15 dalį Aukščiausiasis Teismas prašymą atlikti vertinimą nagrinėja uždarame posėdyje atsitiktine tvarka „iš visų Aukščiausiojo Teismo narių“ suformuotoje penkių teisėjų kolegijoje. Tai reiškia, kad dėl teisėjų, paskirtų į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas „naujosios“ NTT teikimu, vertinimo rezultatų gali spręsti kiti teisėjai, paskirti naujos sudėties NTT nutarimu ir analogiškais aplinkybėmis. Todėl Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje pažymėta, jog tai, kaip buvo sudaryta prašymą dėl vertinimo nagrinėjančio teismo sudėtis, įrodo, kad 2022 m. birželio

9 d. įstatymu ir vertinimo proceso konstrukcija siekiama sąmoningai įtvirtinti sprendimą, kuriuo panaikinamas *nemo iudex in causa sua* principas.

- 20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad pagal trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimą remiantis naujos sudėties NTT nutarimu paskirto Aukščiausiojo Teismo teisėjo dalyvavimas nagrinėjant bylą lemia proceso negaliojimą (civiliniame procese) arba netinkamą teismo sudėtį (baudžiamajame procese). Vis dėlto naujos sudėties NTT teikimu į pareigas paskirti teisėjai šio nutarimo nesilaiko. Jie dalyvauja teisėjų kolegijos sudarymo atsitiktine tvarka procedūroje, taip pat jie – išskyrus retas išimtis – neprašo nusišalinti nuo bylos dėl vertinimo nagrinėjimo.
- 21 Taigi, Aukščiausiojo Teismo nuomone, teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo kriterijaus vertinimas, įtvirtintas Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 4 dalyje, neatitinka reikalavimų, būtinų siekiant užtikrinti pareiškėjui už įstatymus viršesnėmis nuostatomis, visų pirma EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi, taigi ir [ESS] 19 straipsnio 1 dalimi, siejama su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu ir 52 straipsnio 3 dalimi, garantuojamas teises, kai į kolegiją, kuri turėjo nagrinėti jo kasacinį skundą, buvo paskirtas naujos sudėties NTT teikimu paskirtas Aukščiausiojo Teismo teisėjas.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad teisėjų kolegijos, sudarytos iš asmenų, kurie naujos sudėties NTT teikimu buvo paskirti Aukščiausiojo Teismo teisėjais, ginčija EŽTT ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją, taip pat ankstesnius Teisingumo Teismo sprendimus. Būtina gauti Teisingumo Teismo nuomonę dėl ESS 19 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio aiškinimo sprendžiant klausimą, ar nacionalinis įstatymų leidėjas gali leisti formuoti teismų kolegijas, kurios pažeidžia teisę kreiptis į teismą, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnį, ir kartu priima negaliojančius – Sąjungos byloje – sprendimus (pagal nacionalinę teisę). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, neleistina, kad Sąjungos bylą (kaip antai bylą dėl vertinimo) nagrinėtų teismas, sudarytas iš asmenų, paskirtų į teisėjų pareigas tokiomis aplinkybėmis, kurios, atsižvelgiant į Sprendimą *A. K. ir kt.*, suteikia jurisdikciją teismui, neturinčiam jurisdikcijos, kai pagal nacionalinę teisę bylą (tarpinį klausimą) turi nagrinėti teismas, kuris nėra teismas, kaip tai suprantama pagal Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį, o atsižvelgiant į Sprendimą *W. Ž.* galima netaikyti nacionalinio teismo sprendimų. Be to, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus tokių asmenų dalyvavimas nagrinėjant bylą yra asmens teisės kreiptis į teismą pažeidimas, todėl priešinga nuomonė reikštų, kad – kitaip, nei nustatyta Pagrindinių teisių chartijos 52 straipsnio 3 dalyje – Sąjungos standartas šios teisės atžvilgiu yra žemesnis už Konvencijos standartą. Todėl nacionalinio procesinio savarankiškumo principas, susijęs su nacionalinių teismų, kompetentingų nagrinėti tokią Sąjungos bylą, kaip byla dėl vertinimo, kolegijų formavimu, turėtų būti ribojamas atsižvelgiant į veiksmingumo principą.

- 23 Trečiuoju klausimu siekiama pridėti dar vieną teisinės valstybės vertybių apsaugos priemonę, kurią sudaro pareiga formuoti nacionalinio teismo sudėtį taip, kad būtų užtikrinami Sąjungos teisės kreiptis į teismą standartai. Iš tiesų negalima atmesti galimybės, kad, atsižvelgiant į ankstesnę Aukščiausiam Teismui nuo 2020 m. gegužės mėn. vadovaujančių asmenų praktiką, kuri, be kita ko, pasireiškė tuo, kad buvo užkirstas kelias įgyvendinti Teisingumo Teismo prejudicinius sprendimus, kolegijos bylose dėl vertinimo ir toliau bus formuojamos dalyvaujant asmenims, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas.
- 24 Minimaliu variantu tokia priemonė gali būti įpareigojimas pasinaudoti esamais nacionaliniais procesiniais institutais siekiant pašalinti iš kolegijos sudėties tokius asmenis (teisėjus), kurių dalyvavimas nagrinėjant bylą lems asmens teisės kreiptis į teismą pažeidimą, o paskui papildyti šią kolegiją asmenimis, kurių dalyvavimas nagrinėjant bylą nekels klausimų šios teisės požiūriu. Maksimaliu variantu, kuris turėtų būti taikomas tuo atveju, kai negalima pasinaudoti nacionalinėmis proceso taisyklėmis, siūloma teisminės apsaugos priemonė – kad bylą nagrinėjanti kolegija būtų tokia, kuri nacionalinėje teisėje tiesiogiai nenustatyta, bet kuria įgyvendinama asmens teisė į nešališką ir nepriklausomą teismą (neatsižvelgiant į nacionalinės teisės nuostatas, numatančias penkių teisėjų teismo sudėtį, ir vietoj jų taikant kitas nacionalinės teisės nuostatas, numatančias, kad, nesant specialaus reglamentavimo, Aukščiausiojo Teismo sprendimus priima vienas teisėjas).
- 25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad tokiu atveju formuojant kolegiją galima pasinaudoti nacionalinėje proceso teisėje nustatytu teisėjo nušalinimo institutu. Norint pasinaudoti šiuo institutu, reikalingas platesnis Konvenciją ar Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas dėl nušalinimo pagrindų. Toks aiškinimas yra pateiktas Aukščiausiojo Teismo, kurį sudaro teisėjai, kuriems netaikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas, jurisprudencijoje.
- 26 Galiausiai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, vertinant abejonių dėl teisėjo nešališkumo pagrįstumą reikia atsižvelgti į visas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos jo elgesiui. Šios aplinkybės turi būti vertinamos atsižvelgiant į tai, ar, vidutinio piliečio požiūriu, įvykdytos objektyvios teisėjo suvokimo kaip nešališko ir nepriklausomo, o teismo, į kurio sudėtį įeina šis teisėjas, – kaip nepriklausomo, sąlygos. Svarbus yra ir teisėjo požiūris į nustatomus teismų sistemos pokyčius. Visų pirma pripažįstama, kad tokie prašymai dėl nušalinimo yra pagrįsti, nes „naujas teisėjas“, įeinantis į teisėjo vertinimą atliekančios kolegijos sudėtį, būtų priverstas pareikšti nuomonę dėl su juo taip pat tiesiogiai susijusios aplinkybės, nes ji susijusi su paskyrimo procedūra. Todėl tokių teisėjų dalyvavimas nagrinėjant prašymą gali tiek šalims, tiek plačiajai visuomenei sudaryti išpūdį, kad teismas nėra nešališkas.
- 27 Taigi tokių vertinimo bylų nagrinėjimas priklauso nuo Aukščiausiojo Teismo sudėties. Jeigu prašymą dėl nušalinimo nuo sprendimo priėmimo vertinimo byloje nagrinėja Aukščiausiojo Teismo teisėjas, asmuo, paskirtas Aukščiausiojo Teismo

teisėju, kuriam taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas, nušalinamas nuo sprendimo priėmimo. Aukščiausiojo Teismo teisėjų prašymai nušalinti juos nuo dalyvavimo nagrinėjant vertinimo bylą priimami ir tada, kai į Aukščiausiojo Teismo, nagrinėjančio vertinimo bylą, sudėtį daugiausia įeina asmenys, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas. O kai asmuo, kuriam taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas, nagrinėti prašymą nušalinti teisėją nuo vertinimo bylos nagrinėjimo atrenkamas atsitiktine tvarka, į tokį prašymą neatsižvelgiama tiek tada, kai prašymą pateikia Aukščiausiojo Teismo teisėjas, remdamasis Sąjungos teisės ir Konvencijos aiškinimą atitinkančiomis nacionalinio proceso taisyklėmis, tiek tada, kai tokį prašymą tiesiogiai pateikia šalis. Taip pat galima nurodyti sprendimus, kuriuose Aukščiausiojo Teismo teisėjų prašymai dėl vadinamojo nusišalinimo nuo vertinimo bylos nagrinėjimo paliekami nenagrinėti kaip teisiškai nepriimtini.

- 28 Taigi Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje, susijusioje su vertinimo bylomis, susidaro situacija, kai Teisingumo Teismo sprendimai bylose dėl teisinės valstybės vykdomi iš dalies – tai savotiškas *a la carte* vykdymas ir dvigubų standartų teisės kreiptis į teismą srityje sukūrimas. Todėl būtina gauti tiesioginį Teisingumo Teismo atsakymą dėl Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo vertinimo procedūros kontekste ir išspręsti klausimą, ar ESS 19 straipsnio ir Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio veiksmingumui užtikrinti reikia – tuo atveju, jei nebūtų pateikta jokių prašymų dėl asmenų, kuriems taikomas trijų sujungtų Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutarimas, nusišalinimo, nebūtų patenkinti jokie šalių ar Aukščiausiojo Teismo teisėjų pateikti prašymai dėl tokių asmenų nušalinimo ir nebūtų pakeista teismo kolegijų formavimo atsitiktinės atrankos tvarka vertinimo bylose praktika – suteikti nacionaliniam teismui įgaliojimus netaikyti nacionalinės teisės nuostatų dėl penkių teisėjų kolegijos vertinimo byloje kaip prieštaraujančių Sąjungos teisei.